

BÓKA ÉVA

Az EU-modell és egy ázsiai integráció dilemmája

Az EU-modell a többszintűség és a szubszidiaritás elvén alapuló kormányközi-nemzetekfelettség elméletét és gyakorlatát jelenti az államok közötti gazdasági, politikai és kulturális kapcsolatok terén. Három európai politikai irány kölcsönhatásainak és kompromisszumainak a terméke a nemzetekfelettséghez való viszonyt illetően: klasszikus konföderalizmus (unionizmus), kormányközi-funkcionalizmus és föderalista-funkcionalizmus. Mint ilyen egyedülálló a nemzetközi politikában. A tanulmány azt latolgatja, hogy milyen jellegű a kelet- és dél-kelet ázsiai integráció, és az ahhoz kapcsolódó értékrend az európai integrációval való összehasonlításban.

Európa és Ázsia találkozásai és kölcsönhatásai történelmi perspektívában

Európa és Ázsia nagy civilizációi, India, Kína és Japán egymással szoros kölcsönhatásban fejlődtek a történelem során. Kapcsolataikban három nagy korszak különböztethető meg.¹

Az első korszakban, az európai felfedezések és a meginduló kereskedelmi kapcsolatok korában, az európaiak csodálták az indiai, a kínai, és a japán civilizációt. Sok mindent tanultak tőlük az ázsiai civilizációs folyamatba bekapcsolódva.

A második korszak lényegében az európai kereskedelmi vállalkozásokból kibontakozó kapitalista piacgazdaság megerősödésének az idejére esik. Az európai koloniális kereskedő vállalkozásokból a fejlett haditechnika segítségével kialakult a gyarmatosítás és az imperializmus. Mindebben az Atlanti partvidék országai – Portugália, Spanyolország, Hollandia, Franciaország, Belgium és Nagy-Britannia - jártak az élen. Az európai imperializmus fellángolása a 19. század utolsó harmadában és a 20. század elején az Európa és Ázsia közötti kapcsolatokban a nemzetbirodalmi irányt erősítette meg, melyet az európai univerzalizmus szemlélete igazolt. Az ázsiai civilizációk fejlődésképtelenné lettek nyilvánítva. A modernitás az európai civilizáció kizárólagos termékének lett tekintve. Fejlesztése és terjesztése az európaiak elhivatása lett.

Az európai modernitás (a kapitalista társadalom gazdaság- és társadalomszervező eszméinek és gyakorlatának) interpretálása a saját civilizációs értékrendjük alapján kihívást jelentett az indiai, a kínai, a japán és a délkelet-ázsiai értelmiség számára. Az általuk adott válaszok alkotóan formálták az európai kapitalista gazdaság és civil nemzetállam demokratizálási folyamatát. Gondoljunk csak a neves indiai emberi jogi harcosra, Mahatma Gandhi-ra. Az ázsiaiak védekező és függetlenségi harcot vívtak az európai imperializmussal szemben, és azt sikerre is vitték. A második világháború után a gyarmatok felszabadultak. Az európai állam- és nemzetközi szervező értékrend megújult. A hidegháború azonban visszavetette az európai értékrend megújulását, és lelassult az államok közötti demokrácia megteremtésének folyamata is. Megjelent a neo-kolonizáció,

¹ Kína és Európa kapcsolatáról történelmi perspektívában lásd Bóka Éva (2009): The Europe China Dialogue in a Historical Perspective. Grotius E-könyvtár. <http://www.grotius.hu/publ/displ.asp?id=FDWKZS>

és felerősödött az európai univerzalizmus.² Ugyanakkor kibontakozott az európai integráció, mely békét és virágzó gazdaságot teremtett a kettészakadt Európa nyugati felén.

A harmadik korszak a hidegháború befejeződésével kezdett körvonalazódni. Véget ért egy zavaros időszak az európai politikában, és egy békekorszak kezdődött el. Az USA visszaszorulásával pedig szerte a világon megélné a új regionalizmus. Mindez azt mutatja, hogy egy új multipoláris világ van felemelkedőben a globalizáció kereteiben. Ennek az új világnak a gazdaság- és társadalomszervező értékrendjét pedig ki kell alakítani. Ebben fontos szerepet játszik az EU mint új regionális szerveződés, továbbá az új ázsiai regionális szövetségek.

Alább néhány gondolat következik arról, hogy hogyan fejlődik az európai és az ázsiai integráció egymással szoros kölcsönhatásban. Milyen politikák és értékrend jellemzi az EU-modellt és az ASEAN kereteiben kibontakozó dél-kelet és kelet-ázsiai integrációt.

Az EU-modell állam- és nemzetközi szervező értékrendje³

A második világháború után megújult az európai állam- és állam-közi szervezés értékrendje. A korábbi gyarmatosító európai államok a gyarmataik függetlenné válása után meggyengültek. A szuverén nemzetállamok klasszikus konföderalizmusa csödbement a második világháborúval. A háború után erről az alapról nem lehetett rendbe tenni a gazdaságot. Ugyancsak nem működött a Coudenhove-Kalergi által javasolt alkotmányos parlamentáris föderalizmus sem, mely az Európai Egyesült Államok létrehozását tűzte ki célul. Az európai integráció nem tudott elindulni a Mitrany által képviselt szuverén államok közötti funkcionista együttműködés alapján sem. A nyugat-európai államokat és kormányaikat megmenteni csak a Jean Monnet által képviselt föderalista funkcionizmus tudta egy adott történelmi pillanatban. Ez pedig a nemzetkefelettségen, a szuverenitás megosztásán és egyesítésén alapult. Az Európai Unió föderalista alapítói egy új államiság és állam-közi szövetségi politika megteremtését kezdeményezték.

A nemzetkefelettség létrejöttével elkezdődött tehát egy új típusú államiság kialakulása az európai politikában a föderalizmushoz való viszony alapján. A nemzetkefelettség ellenzéke a nemzetállami szuverenitás megőrzésének a fontosságát hangsúlyozta. Ők két táborra oszlottak: az egyik részük az európai integráció során megkötötte a kompromisszumot a föderalista-funkcionalistákkal, és a vétőjog által erősen limitáltan elfogadta a nemzetkefelettséget. Legfőbb képviselőjük Charles de Gaulle volt. A másik részük maradt klasszikus konföderalista, mivel abban hitt, hogy a nemzetállami szuverenitás örök és megoszthatatlan. Ők elutasították a nemzetkefelettséget, és ragaszkodtak a nacionalizmushoz. A föderalista-funkcionalisták pedig keresték az utakat egy új föderalista Európa irányába. Az EU-modell voltaképpen ezen politikák ötvözete. Hajtóereje a nemzetkefelettség és a föderalista-funkcionizmus. Gyengéje a demokratikus deficit. Egy új államiság, és állam-közi politika és intézmények fokozatos kialakításának a programját képviselő új regionális modell.

² Immanuel Wallerstein (2006): European Universalism. The Rhetoric of Power. The New Press, New York, London

³ Az EU-modellről lásd: Bóka Éva (2008): Az európai integráció. Elméletek történelmi perspektívában. Corvina, Budapest. Bóka Éva (2009): Az EU-modell és a nemzetközi kapcsolatok. Európai Tükör. 2009. 5. 16-28. Internet: <http://www.kum.hu/NR/rdonlyres/FC8E7383-D02E-40C6-8A6F-8C41796999D9/0/EUtukor2009majus.pdf>

Az EU-modellnek, mint új regionális modellnek, a klasszikus regionalizmushoz képest a legfőbb vívmánya a nemzetekfelettség és a többszintűség. Ez a közös érdekeltégi területeken a szuverenitás megosztásában és a megosztott szuverenitások közös intézmények kereteiben való egyesítésében nyilvánul meg a szubszidiaritás elve alapján. Azok a területek, amelyekről a kormányok lemondanak nemzetek feletti irányítás alá kerülnek. A vita ott van a föderalista-funkcionalisták és a kormányközi-funkcionalisták között, hogy a nemzetek feletti intézményeknek a kormányok milyen formában rendelik alá magukat az uniós ügyek területén: saját maguk dominálják-e a politikát a nemzetek feletti intézményekben, vagy közvetítő funkciót töltenek be az állampolgárok és a nemzetek feletti intézmények között. Természetesen megtartva a szuverenitásukat a többi területen.

Az EU-modell alapegységei a jogharmonizáció elvét érvényesítő polgári demokratikus berendezkedésű és piacgazdasággal rendelkező civil államok. A tagállamok a szubszidiaritás elve alapján osztják meg egymás között a különböző területeket, és egy többszintű kormányzati struktúra irányítja azokat. Vannak olyan területek, amelyek az államok autonóm jogkörébe tartoznak, vannak olyanok, amelyeket közösen intéznek a Tanácsban, és vannak olyan területek, amelyek uniós kezelésben vannak az uniós intézmények irányításával (Európai Parlament, Bizottság, Bíróság). Ezt fejezi ki a kormányközi nemzetekfelettség teóriája. Az EU tehát egy a többszintűség és a szubszidiaritás elvén nyugvó kormányközi és nemzetek feletti unió. A baj az EU-moddal voltaképpen az, hogy amennyiben a klasszikus konföderalisták és a kormányközi-funkcionalisták többségbe kerülnek a föderalista-funkcionalistákkal szemben, leállhat a működése.

Az Európai Unió, miként a nagy ázsiai civilizációkhoz tartozó országok, értékrenden alapuló közösség: jogokon és értékeken alapul. Az EU értékrendje formálja tulajdonképpen az emberek gondolkodását és cselekedeteit. Így az EU jövőjének alakításában nagy szerepe van az európai értékrendnek. Az európai értékrend voltaképpen az európai civilizáció története során kiformalódott társadalomszervező bölcsességen alapul. Mint ilyen hosszú története van. Először a keresztény vallás értékrendje dominált. Majd ettől különvált egy szekuláris értékrend, a civil állam értékrendje. Ezt követte az ipari társadalom jobb és baloldali materialista értékorientációjú szemlélete, mely a piac és az állami kormányzat gazdaság és társadalomszervezésben játszott egymástól különböző szerepén alapult. A materializmus háttérbe szorulásával pedig a környezet és a természet védelmére, az ökológiára és a feminizmusra vonatkozó elvek fogalmazódtak meg.⁴ Az államszervezés értékrendje megújulásának irányát Európában Az ember és polgár jogainak nyilatkozatában (1789) foglalt alapelvek, és Kant örök békéről szóló értekezése jelentették. A második világháború után pedig az ENSZ Alapokmánya és Az emberi jogok egyetemes nyilatkozata (1948) szerint újult meg az európai értékrend.

Az EU értékrendje egy hosszú történelmi fejlődés eredményeit foglalja össze. A legfontosabb értékek: a demokratikus jogállamiság, polgári jogegyenlőség, pluralizmus, képviseleti demokrácia, uniós állampolgárság, polgárok (Európai Parlament) és tagállamok (Európai Tanács és Tanács) képvisellete, polgári, szociális és emberi jogok tiszteletben tartása – ideértve a kisebbséghez tartozó személyek jogait. Az EU értékrendjét, mely jogokon, szabadságokon és elveken alapul az Európai Unió Alapjogi

⁴ Jan W. van Deth – Elinor Scarbrough (eds.) (1995): The Impact of Values. Oxford University Press, New York, 8-12.

Chartája tartalmazza.⁵ Egy Konvent dolgozta ki a tagállamok alkotmányos tradíciói és nemzetközi kötelezettségei, az Európai Unióról szóló szerződés, a közösségi szerződések, az emberi jogok európai deklarációja, a Közösség és az Európa Tanács által elfogadott szociális charták, valamint az európai bíróság, és az európai emberi jogi bíróság esetjoga alapján. 2000-ben a nizzai csúcstalálkozón fogadták el. Az EU Alapjogi Chartája az emberi méltóság, a szabadság, az egyenlőség, és a szolidaritás univerzális értékein alapul. Mindezekon felül képviseli a polgárok jogait, és az igazságszolgáltatáshoz való jog elvét. Az EU a demokrácia és a jogállamiság elvére van alapozva.

Az EU Alapjogi Chartája az emberi méltóság vonatkozásában deklarálja az élethez, a személyi sérthetlenséghez való jogot valamint a kínzás, és embertelen viselkedés, a rabszolgaság és a kényszermunka tilalmát. A szabadság vonatkozásában deklarálja a szabadságjogokat, melyek az európai értékrend jelentős vívmányai: a szabadsághoz és a biztonsághoz való jog, a családalapításhoz való jog, gondolat, lelkiismeret és vallásszabadság, vélemény nyilvánítási szabadság, a művészi alkotás szabadsága, a tudományos szabadság, az oktatáshoz való jog, a tulajdonhoz való jog, a vállalkozás szabadsága, és a menedékjog. Az egyenlőség elve a jogvédelmen és a megkülönböztetés tilalmán, a törvény előtti jogegyenlőségen, a kulturális vallási és nyelvi sokféleség elvén, továbbá a férfiak és a nők egyenlősége elvén, valamint a gyermekek és az idős személyek jogain, és a fogyatékkal élő személyek beilleszkedésén alapul. A szolidaritás elve a munkavállalók védelmére, a szociális biztonságra és segítségnyújtásra, az egészségvédelemre, és a környezetvédelemre vonatkozó jogokat tartalmaz. A polgárok jogait illetően a legfontosabb a választójog, a megfelelő ügyintézéshez való jog, a petíciókhoz való jog, a mozgásszabadság és a tartózkodási jog. Az igazságszolgáltatás terén az állampolgárok jogvédelmet élveznek, joguk van a korrekt jogeljáráshoz.

Az EU-modell tagállamai a nemzetekfelettség előtti állapotokhoz képest minden kétséget kizáróan megújultak. Egy egységes piacon és egy pénzügyi unióban a személyek, az áruk, a szolgáltatások és a tőke szabadon mozognak, és vállalkozási szabadság érvényesül. A probléma igazából a kapitalizmus természetében rejlik. Ennek megfelelő működése a centralizáció és a decentralizáció helyes arányát kívánja ahhoz, hogy az unió egységes piaca és gazdasága működőképes legyen. Ez jelenti voltaképpen az EU fő dilemmáját. Az EU-modell keretében kialakult európai politikák az állam szerepét ebből a szempontból közelítik meg mind az állampolgár, mind az unió viszonyában. Az EU-modell formálódása úton van egy új típusú tagállamiság és államközi kapcsolatok felé, mely fokozatos és állandó fejlődésben van. A fejlődés irányát pedig a hatáskör-átruházás elve, és a közösen kezelt uniós hatáskörök intézményes és jogi reformfolyamata jelzi. Ez azzal jár, hogy az államok elveszítenek kompetenciákat. Az elveszített kompetenciák helyébe azonban új, szélesebb körű, egy nagyobb térségre vonatkozó hatásköröket kapnak. A nemzetek feletti intézmények az államokkal és az állampolgárokkal kölcsönhatásban működnek egy nagy terület életének megszervezése, és annak a világgazdaságba való bekapcsolása során. Az államok és a kormányok tehát a nemzetközi rendszer komoly szereplői továbbra is, de megváltozott jellegű és kibővült feladatkörrel. Addig azonban, amíg nem rajzolódna ki tisztán a nemzetek feletti intézmények jogkörei, és nem kapják meg a közös ügyek feletti irányító jogot a nemzetekfelettség és az ahhoz kapcsolódó új államiság vesztélyben forog.

Új regionalizmus Kelet-és Dél-Ázsiában

⁵ Charter of Fundamental Rights of the European Union. Official Journal of the European Communities. 18.12. 2000. C 364/1. Internet: http://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_en.pdf

Az európai integrációnak jelentős a hatása Kelet és Dél-Ázsiában. Az EU eredményei között mindenekelőtt a béketeremtés vonzza Ázsiát az EU-hoz. Az EU Indiával, Kínával és Japánnal párbeszéd és partnerségi politikát folytat. A kapcsolatok dominálón gazdasági és kereskedelmi kapcsolatok.

Az európai integráció eredményeinek hatására Kína gazdasága önként kinyílt a világ felé. A piacgazdasági reform útjára térve Kína az EU fontos kereskedelmi partnerévé vált. A kezdődő partnerség, a széles körű partnerség, az érett partnerség fokozatán túljutva 2006-ban elkezdődött a szorosabb partnerség szakasza. ⁶

Az EU és Japán közötti együttműködés azt bizonyítja, hogy az EU Japánt az európai Ázsia-politikában partnerként kezeli a rendezőelvek azonossága, továbbá a gazdasági és társadalmi fejlettség alapján. A kapcsolatokban a kereskedelmi és a gazdasági kapcsolatok dominálnak. Japán egy vonzó kelet-ázsiai bázist jelent az EU politikusok számára.

Az EU és India közötti kapcsolatok más jellegűek, mint a japán és a kínai kapcsolatok. India esetében egy az EU által fejlődési segítyezett, s időközben jelentős gazdasági hatalommá fejlődő, a világban a helyét kereső, kontinens nagyságú volt gyarmati országgal van dolga az EU-nak. Az EU-India kapcsolatok alakulása igen tanulságos a nemzetközi kapcsolatok tudománya számára. India, a volt gyarmati országok közül szinte elsőként ismerte fel az európai integráció jelentőségét a harmadik világ országainak az alulfejlettség elleni harcában, továbbá a világkereskedelmi- és gazdasági kapcsolatok demokratizálásában. A volt gyarmat az idők során az EU segítségével önálló gazdaságpolitikát folytató föderalista köztársasággá vált, mely jelentős gazdasági eredményeket mutat fel. Ugyanakkor India, okulván a történelmi tapasztalatokból, saját utakat keres. Gondolkodói nincsenek meggyőződve arról, hogy a globális kapitalista világgazdaság liberális/neo-liberális politikája értelmes társadalom- és gazdaságszervező politika nemzetközi átlátás és koordináció nélkül azokon a közös érdekeltégű területeken, ahol ez szükséges. Ezért India kihívást jelent a liberális piacgazdaság és a globalizáció teóriája és gyakorlata számára.

Szinte mindegyik ázsiai országban tanulmányozzák az európai integrációt. Az EU elméletét és gyakorlatát fontos újdonságként értékelik a nemzetközi politikában. Az esetek többségében azonban Charles de Gaulle szerepét emelik ki az egységes Európa megteremtésében. Amikor ezt teszik elfelejtik, hogy de Gaulle híres kompromisszumára (Luxemburgi Kompromisszum) nem kerülhetett volna sor, ha Robert Schuman és Jean Monnet nem hozták volna létre a nemzetekfelettséget. Tehát a kormányközi-nemzetekfelettséghez, mely létrehozta az egységes Európát, szükséges a nemzetekfelettség megléte. A szerte a világon elterjedő új regionalizmus legfőbb problémája pedig éppen a nemzetekfelettség kérdéséhez való viszony. ⁷

Az európai integráció hatására Kelet- és Dél-Ázsiában is elindult az új regionális szerveződés. India a SAARC (South Asian Association for Regional Cooperation) vezető hatalma, Szingapúr pedig az ASEAN (Association of South-East Asian Nations, Délkelet-Ázsiai Nemzetek Szövetsége) ⁸ központja lett. Kína támogatja az ázsiai integrációs politikát. Japán pedig egy potenciális távol-keleti integrációs mag. Az ASEAN vonzotta a kelet-ázsiai szomszédait, Kínát, Dél-Koreát (Koreai Köztársaság) és Japánt, s ebből lett

⁶ Bóka (2009): The Europe-China Dialogue in a Historical Perspective, 73-86.

⁷ Bóka Éva (2008): Rethinking European Supranationalism in a Historical Perspective. Grotius. Vita. Internet: <http://www.grotius.hu/publ/displ.asp?id=TJCVQS>

⁸ ASEAN: <http://www.aseansec.org/>

az ASEAN+3. Ugyancsak vonzóerőt jelent az ASEAN a SAARC számára. Egy ázsiai integráció a dél-kelet-ázsiai országok, India, Japán, és Kína részvételével pedig kihívást jelent az EU számára. És fordítva az EU az ázsiai regionális integráció számára. Az igazi kérdés azonban az, hogy az ázsiai új regionalizmus hogyan viszonyul az EU-modellhez, az európai értékek és az európai politikák vonatkozásában.

A gyakorlat azt mutatja, hogy az ázsiai új regionális szerveződések jellemzője az, hogy nem haladják meg a konföderalizmust és nem vállalják a nemzetekfelettséget. Az államok megerősítése céljából szövetkeznek, és az unionista vagy konföderalista funkcionalizmus szintjén nem jutnak túl. A többszintűség és a szubsidiaritás elvét nem képviselik. Ellenzik a liberalizmust és a neo-liberalizmust, és az állam szerepének fontosságát hangsúlyozzák a piacgazdaságban. Különbség van továbbá az európai értékrend (az EU Alapjogi Chartájában lefektetett jogok) vonatkozásában is, melyet az ázsiai értékekről folyó vita jelenít meg. Ez utóbbi azért fontos, mert az európaiktól eltérő fejlődésű ázsiai civilizációkhoz tartozó emberek gondolkodását és cselekvését az ázsiai értékek határozzák meg. Az ázsiai értékek pedig komoly hatással vannak az ázsiai integráció alapegységét képező állam gazdasági, politikai és kulturális rendjére, és az államok közötti kapcsolatokra. Ezt európai gondolkodással azonban nehéz pontosan megérteni. Mindez azt jelzi, hogy az európai értékrend természetesen nem univerzális, hanem egyszerűen csak más, mint az ázsiai.

Az ázsiai értékrendű állam

A kelet-ázsiai és a délkelet-ázsiai új regionális szerveződés eszmeiségét meghatározó egyik fontos irányzat az ázsiai társadalomszervező értékeken alapuló ún. konfuciánus államkapitalista modell. Ennek kialakításában jelentős szerepet játszott a kínai neveltetésű és brit iskolázottságú Lee Kuan Yew és politikai társai, valamint a Szingapúri Egyetem politika tudósai.⁹ A konfuciánus kapitalizmus az állam szerepének fontosságát hangsúlyozza a gazdaság- és társadalomszervezésben. Az állami kormányzatot és politikát pedig olyan morális politikaként állítja be, mely nem korrump. Nem hatalom építő, hanem az ügyeket intéző és az életet szervező gyakorlati kormányzat. Az európaival ellentétben nem a liberális piacgazdaság híve, hanem az állam által irányítotté. Pontosabban az állam keresi a centralizáció és a decentralizáció helyes egyensúlyát egy olyan piacgazdaság esetében, amely az emberek jólétét és biztonságát tűzi ki célul. E modell jellemzője, hogy a központi szabályozottság a helyi szintek felé haladva szükségszerűen decentralizációvá alakul. Ez azt jelenti, hogy a központ az önkormányzatok feletti szinteket hangolja össze és irányítja, szabályozza. Nem hagyja azonban a gazdaságot szabadon működni a piac igényei szerint. Az elért jó gazdasági eredmények Kínában és Szingapúrban e modell hatékonyságát mutatják.

A konfuciánus kapitalista állami koncepció, az állam-közi együttműködést illetően, saját teóriát kíván kialakítani európai és ázsiai elemekből. E téren az igazi kérdést az jelenti, hogy az erős szabályozó állami struktúrából hogyan lehet tovább lépni egy nagyobb térség feletti szabályozás irányába az államok megerősítése céljával. Ehhez a jogharmonizációt és a funkcionalista gondolkört tekintik kiindulásnak az ENSZ struktúrájával harmóniában. Az ázsiai politika az ENSZ felé fordul. Az ENSZ-et tekinti a világpolitika színhelyének. Az ázsiai integrációt az ENSZ reformjával párhuzamosan kívánják formálni. Az ENSZ pedig a kantianus nemzetközi modell szerint lett

⁹ Seah Chee-Meow (ed.) (1977): *Asian Values & Modernization*. Singapore University Press, Singapore; Brigitte Sie Kok Hwa (1997): *Singapore, a Modern Asian City-State relationship between cultural and economic development*. Proefschrift (Ph.D dissertation). Katholieke Universiteit Nijmegen, Nijmegen

megalkotva, melyet a funkcionalizmussal ötvöztek. Erős nyugati túlsúly érvényesül kereteiben. Az ENSZ reformjához vezető első lépésnek ezért az európai hatalmi túlsúly megszüntetését és a reális hatalmi viszonyokból való kiindulást tekintik. Mindezt bizonyítják a Szingapúri Egyetemen egy új ázsiai hemiszféra kialakulásáról folytatott viták.¹⁰

Az ázsiai értékeken nyugvó konfuciánus államkapitalista modell kialakulásának folyamatát a konfuciánus államszervező értékrend megújítása kíséri. A konfuciánus állam értékrendje a virtuson, az önfejlesztő tanulás, és a tudás tiszteletén alapul. A konfuciánus virtus morális elvei mind az emberek, mind a vezetők mentalitását meghatározzák. Mindenkire vonatkozó általános életviteli szabályok. Az egyének ezek segítségével oldják meg a problémáikat a meditáció során. Az ázsiai értékrend nem individualista, hanem a csoporton és/vagy a családon alapul. Az emberek a munkahelyhez és a családhoz lojálisak. A vezetők és beosztottak között patriarchális szellemiség érvényesül. A gyakorlat azt mutatja, hogy ezen értékek alapján eredményesen működtethető a kapitalista piacgazdaság.¹¹ Az EU Alapjogi Chartájában szereplő alapvető értékek - emberi méltóság, szabadság, egyenlőség, és szolidaritás - jelen vannak az ázsiai értékrendben is, de másképpen, más hangsúlyokkal jelennek meg a gyakorlati életben, mint Európában.

A kérdés most már az, hogy milyen egy alternatív ázsiai integrációs modell elmélete és gyakorlata.

Az EU-modell és az ASEAN-modell összehasonlítása

Az ázsiai új regionalizmus egyik fő teoretikus szervező központja az ASEAN (Association of South-East-Asian Nations, Délkelet-Ázsiai Nemzetek Szövetsége).¹² Az ASEAN „egy regionális integráció jeleit magában hordozó nemzetközi együttműködési mechanizmus”¹³, sikeres konfliktus kezelő eredményekkel. A szabadkereskedelmi övezetet nagyrészt már megvalósította.¹⁴

Az ASEAN 1967-ben jött létre Bangkokban eredetileg öt állam szövetségéként. Fokozatosan újabb tagállamokkal bővült. Az ASEAN tagállamai: Brunei, Kambodzsza, Indonézia, Laosz, Malajzia, Mianmar, Fülöp-szigetek, Szingapúr, Thaiföld, és Vietnam.

A *Bangkoki Deklaráció* szerint az ASEAN a tagállamok külügyminiszteri szintű együttműködése, évenkénti miniszteri találkozók, és egy ügyintéző állandó bizottság

¹⁰ Kishore Mahbubani (2008): *The New Asian Hemisphere. The Irresistible Shift of Global Power to the East*. Public Affairs, New York

¹¹ Peter S. J. Chen (1977): *Asian Values and Modernization. A Social Perspective*. In: Seah Chee-Meow (ed.) (1977): *Asian Values and Modernization*, 29-38; Brigitte Sie Kok Hwa (1997): *Singapore, a Modern Asian City-State relationship between cultural and economic development*, 54, 68-70, 91-97, 210-211.

¹² Abul Kalam (2001): *Subregionalism in Asia: ASEAN and SAARC Experiences*. UBS Publisher's Distributors Ltd. New Delhi, 21.

¹³ Lukács József (2009): *Kísérlet egy integrációra Délkelet-Ázsiában. Mintául szolgálhat-e Európa*. Grotius. Internet: <http://www.grotius.hu/publ/displ.asp?id=TFYBKI>, 9.

¹⁴ Lukács József (2009): *Kísérlet egy integrációra Délkelet-Ázsiában. Mintául szolgálhat-e Európa*. Grotius, 4, 9.

kereteiben. Mindez kiegészül funkcionális specializált állandó bizottságokkal.¹⁵ A szövetségi konföderatív és funkcionális intézmények döntéseit pedig tagállami (nemzeti) koordináló titkárságok hajtják végre, s ugyancsak ezek intézik a regionális szövetség ügyeit. A délkelet-ázsiai térség minden állama tagja lehet az ASEAN-nak, amennyiben elfogadja a *Bangkoki Deklarációt*, mely a tagállamok közös akaratát fejezi ki a tagállamok szuverenitásának a biztosításával, s idegen hatalmak beavatkozásának a határozott elutasításával.¹⁶ Az ASEAN mint regionális szövetség az ENSZ alapokmányával teljes összhangban kíván lenni. Az ENSZ-et tekinti a nemzetközi politika színterének, és az államok közötti együttműködés modelljének. Az ASEAN struktúrája az ENSZ szervezeti mintáját követi.

Az ASEAN eredetileg nem a gazdasági, hanem a politikai együttműködés céljával jött létre. Időközben a tagállamok azonban realizálták a gazdasági együttműködés fontosságát is. Így jelentős eseménynek számít az ASEAN történetében az ASEAN Szabad Kereskedelmi Övezet (ASEAN Free Trade Area, AFTA) létrehozása 1992-ben. Azzal a céllal hozták létre, hogy a vám, és egyéb a kereskedelem szabad folyását akadályozó, határok eltávolításával elősegítsék a tagállamok gazdaságainak integrálását, és egy regionális piac létrejöttét tizenöt év távlatában, 2008-ig. Létrehozói megállapodást kötöttek egy közös hatékony kedvezményes vámtarifáról (The Agreement on the Common Effective Preferential Tariff). Az ASEAN új tagállamokkal bővült. A térség biztonsága érdekében az ASEAN létrehozta továbbá az ARF-et (ASEAN Regional Forum) 1994-ben. Az ARF három fő fázisban szándékozott fejlődni: az egymás iránti bizalom megerősítése, a konfliktus megelőző diplomácia kifejlesztése, és a konfliktus kezelés módjainak kialakítása. A résztvevő államok alapvetően a régió biztonságának a kialakítására, és a békés egymás mellett élésre koncentráltak.¹⁷

Az ASEAN tagállamai — realizálván az egymástól való kölcsönös függőségüket, és az abban való hitben, hogy az integráció terv szerint kell hogy történjen — 1997-ben meghirdették az *ASEAN Vízión, 2020 (ASEAN Vision 2020)*¹⁸ programot a dinamikus partnerségről. E szerint az ASEAN végcélja a gazdasági integráció során egy ASEAN gazdasági régió (ASEAN Economic Region) kialakítása. Ez azt jelenti, hogy 2020-ra az ASEAN kereteiben egy stabil, prosperáló és magas szinten versenyképes délkelet-ázsiai gazdasági régió létrejöttét tervezik. Ennek kereteiben megvalósul a javak, a szolgáltatások, a befektetések szabad, és a tőke szabadabb folyása. Igazságos gazdasági fejlődés, a szegénység és a szociális-gazdasági egyenlőtlenség csökkenése jellemzi. Az ASEAN Gazdasági Régió befejezi az AFTA megvalósítását (fully implement the ASEAN Free Trade Area). Az ASEAN-t a globális ellátási lánc erősebb és dinamikusabb szegmensévé alakítja. Az ASEAN stratégia az ASEAN integrációból és az ASEAN versenyképességének az erősítéséből áll. E célok eléréséhez elhatározták az intézmények fejlesztését és megerősítését, valamint az ASEAN Titkárság megerősítését és

¹⁵ “Ad Hoc Committees and Permanent Committees of specialists and officials on specific subjects” The ASEAN Declaration (Bangkok Declaration, 1967). In: Alison Broinowski (ed.) (1982): *Understanding ASEAN*. The Macmillan Press Ltd, London, 271.

¹⁶ The ASEAN Declaration (Bangkok Declaration, 1967). In: Alison Broinowski (ed.) (1982): *Understanding ASEAN*, 270-272; Internet: <http://www.aseansec.org/1212.htm>

¹⁷ Narongchai Akrasanee: ASEAN in the Past Thirty-Three Years. Lessons for Economic Cooperation. In: Simon S. C. Toy – Jesus P. Estanislao – Hadi Soesastro (eds.) (2001): *Reinventing ASEAN*. Institute of Southeast Asian Studies, Singapore, 35-41.

¹⁸ ASEAN Vision, 2020. Kuala Lumpur, 15.12. 1997. <http://www.aseansec.org/1814.htm>

szerepkörének megnövelését. Az ASEAN célja az állampolgárok jólétének megvalósítása, az emberi méltóság védelme, és a közösség szolgálata. Továbbá az állampolgárok egyetértésével való kormányzás.

Az ASEAN Gazdasági Régió megteremtésének fenti tervéhez kapcsolódóan felmerül a kérdés, hogy milyen az eddigi legsikeresebb ázsiai integrációs modell európai nézőpontból. Fog-e közeledni az EU-modellhez? Ismert, hogy az EU-nak jó kapcsolatai vannak az ASEAN-nal. Az EK 1972-ben dialógus kapcsolatot létesített az ASEAN-nal.¹⁹ Ezt fokozatosan partnerségi kapcsolattá erősítette. A *Nuremberg Declaration on an EU-ASEAN Enhanced Partnership, 2007*²⁰ pedig megerősítette a partnerséget. Ennek legfőbb célja a béke, a biztonság és a jólét fenntartása a regionális együttműködésen keresztül. Továbbá a globális feladatokra való közös válaszok keresése az ENSZ kereteiben a nemzetközi jog alapján. Ugyanakkor az is ismert, hogy az ázsiai integrációs modell kigondolói nem akarják másolni az európai modellt. Az ázsiai értékrendre szabodott saját modell kialakításával kísérleteznek.

Ezek után felmerül a kérdés, hogy mik a különbségek az EU és az ASEAN között. Ezek a következők:

Az EU intézményes és jogi, s mint ilyen formális integráció - az ASEAN gazdasági jellegű "network" integráció, s mint ilyen informális szövetség

Az EU nemzetek feletti - az ASEAN unionista (konföderalista)-funkcionalista

Az EU egységes piac — az ASEAN mint szabadkereskedelmi övezet (AFTA) az EFTA (European Free Trade Association) mintáját követi

Az EU bővítése hosszú folyamat és a bővítési politikája az *acquis communautaire* meghonosítását írja elő a tagállamok számára — az ASEAN-hoz való csatlakozás gyors, a nyílt regionalizmus elve a mérvadó

A fenti felsorolás magáért beszél. Két dolog azonban bővebb magyarázatot igényel. Az egyik az ASEAN *unionista* (konföderalista) volta, a másik pedig az *informális network integráció* teóriája.

Az ASEAN *unionista* volta abban nyilvánul meg, hogy elutasítja a nemzetekfelettséget. Unionista-funkcionalizmust képvisel, melyet jól tükröz az intézményes struktúrája:

Az ASEAN legfőbb határozathozatali szerve az ázsiai állam- és kormányfők találkozója. A csúcstalálkozót évente összehívják. Az ASEAN miniszterek (külügyminiszterek) találkozókat szintén évente megtartják. Rendszeres miniszteriális találkozókat tartanak továbbá többek között a mezőgazdaság, a kereskedelem, az energia, a környezet, a pénzügyek, az egészségügy, a befektetés, a vidékfejlesztés, a tudomány-technológia, a szociális jólét, és a bűnözés elleni küzdelem területén. A diplomáciai kapcsolatok támogatására az ASEAN diplomáciai missziók vezetőiből álló bizottságokat hozott létre többek között Pekingben, Berlinben, Brüsszelben, Genfben, Londonban, Párizsban, Moszkvában, New Yorkban, Ottavában, Újdelhiben, Szöulban, és Tokióban.

Az ASEAN főtitkárát az érdemei alapján nevezik ki ötéves időtartamra, kezdeményezési, tanácsadó, koordináló és az ASEAN tevékenységeket megvalósító jogkörrel. Az ASEAN titkárság szakértőit nyílt toborzással és az egész régióra kiterjedő verseny során jelölik ki. Az ASEAN-nak számos, a kormányközi kooperációt a

¹⁹ EK-ASEAN kapcsolatok: <http://www.aseansec.org/5612.htm>; http://ec.europa.eu/external_relations/asean/docs/index_en.htm; <http://www.aseansec.org/1210.htm>

²⁰ Nuremberg Declaration on an EU-ASEAN Enhanced Partnership, 2007: http://ec.europa.eu/external_relations/asean/docs/2007_16_nuremberg_declar.pdf

különböző területeken előmozdító speciális testülete és megállapodása van. Ezek közül a legfontosabbak a mezőgazdasággal, az energiával, a földrengés előrejelzéssel, a meteorológiával, a turizmussal és az egyetemek közötti kapcsolatokkal foglalkoznak. Mindezekon felül az ASEAN előmozdítja a dialógust és a konzultációt szakértői és üzleti szervezetekkel. Ezenkívül NGO-k is kapcsolódnak az ASEAN-hoz. Lényegében a funkcionális hálózatok rendszere képezi a működési alapját, melyet a tagállamok koordinálnak egy szuverén államalapú rendszerben.

Az ASEAN modell — *funkcionalista network integráció* — lényege a következő:

Az ázsiaiak nem akarnak a Nyugat által vezetett modellt, ellenzik a nyugati/európai univerzalizmust. Nem tartják reálisnak, az állam alapú nemzetközi rendszerben olyan nemzetek feletti intézmények létrehozását, amelyek az állami szuverenitás egyes elemeit/területeit regionális intézményekre transzferálják át. Az ázsiai modell esetében inkább *szabályozó regionalizmusról* van szó (*regulatory regionalism*), mely a regionális szint közvetítésével köti össze a nemzeti és a globális szintű szabályozási megállapodásokat. Ez a szabályozási ösztönzés nemcsak a kereskedelem területére terjed ki, hanem a pénzügyekre is. A pénzügyi regionalizmus kulcsa például a közös nemzeti szabályozás által elért szorosabb integráció, és nem regionális intézmények kiépítése. Mindez a szuverenitást és az autonómiát kevésbé sérti, mint a regionális nemzetek feletti intézmények és a szuverenitás megosztása és egybeolvasztása ("sovereignty pooling").

Az ázsiai alternatív modell lényege:

"More diffuse networked understandings of power, with loosely institutionalized regulatory actions providing a modus operandi for cooperation" ²¹

Tehát az ázsiai integrációs modell arra épül, hogy kiterjedt hálózati egyezmények laza szabályozó intézményes akciókkal biztosítják az együttműködő cselekvést. Az igazi kérdés voltaképpen az, hogy milyen fokra tud eljutni a kelet-ázsiai integráció a szuverenitás egyesítése (pooling of sovereignty) nélkül. ²²

Az ASEAN-t úgy kell tehát elképzelni, hogy egy a liberális kormányköziség elvét valló közösségben a tagállamok szuverén érdekei dominálnak a gazdasági együttműködésben: a nemzeti érdekek a regionális érdekek felett vannak. Ugyanakkor az ázsiai régiót kereskedelmi, üzleti és befektetési szálak hálózzák be. Ezek igen fontos elemei egy nem intézményes ázsiai integrációnak. Az ASEAN legfőbb jellegzetessége, hogy informális és nem-intézményes együttműködés. Saját informális és *network típusú integrációt* alakított ki a gazdasági együttműködés irányítására. Ezt *ázsiai integrációs modellnek* tekinti. ²³

A kelet-ázsiai integrációs modell (új regionalizmus) jellemzői így foglalhatók össze

²¹ Richard Higgot (2007): Alternative Models of Regional Cooperation? The Limits of Regional Institutionalization in East Asia. In: Mario Telo (ed.) (2007): European Union and New Regionalism. Regional Actors and Global Governance in a Post-Hegemonic Era, Ashgate Publishing Limited, Aldershot, Hampshire, England; Ashgate Publishing Company, Burlington, USA 105.

²² Uo. 105.

²³ Kjell A. Eliassen – Catherine Borve Arnesen (2007): Comparison of European and Southeast Asian Integration. In: Mario Telo (ed.) (2007): European Union and New Regionalism. Regional Actors and Global Governance in a Post-Hegemonic Era, 217, 219

Nyílt és rugalmas szövetség, és nem egy exkluzív csoport vagy tömörülés (blokk)
 Funkcionalitás, és nem politikai szilárdság (nincs szilárd politikai kötődés)
 Megoldandó problémákra koncentráció vezető, és nem nagyhatalmi törekvés
 Saját akaraton alapuló szövetkezés

Mindennek a háttérben az áll, hogy az ASEAN történelmi és politikai adottságai különböznek az Európai Uniótól. A térség államait nagyrészt valamilyen autoriter kapitalista vagy fél-demokratikus politikai szisztéma jellemzi. Mindez jelentősen megnehezíti egy intézményes demokratikus gazdasági integráció követését. A gazdasági egyenlőtlenség is komoly visszahúzó erő. Az ASEAN tagállamai között jelentős különbségek vannak például az ipari és technológiai fejlettségben, a termelési költségekben és az export kapacitásban. Ilyen körülmények között a szabadkereskedelmi egyezmény is csak nehezen lehet sikeres. Mindezek felül a kulturális különbségek is jelentősek. Például hat vallás van jelen a térségben: buddhizmus, taoizmus, hinduizmus, kereszténység, iszlám, és konfucianizmus. Jelentősek továbbá a nyelvi különbségek is.

Véleményem szerint az ASEAN funkcionista network típusú integrációnak — a kétségtelen értékei ellenére — a fogyatéksága ott jelentkezik, hogy a nemzetközi szisztémában nincsen globális gazdasági kormányzati struktúra. Ezért a politikusok arra kényszerülnek, hogy jól menedzselhető helyi alternatívákat találjanak ki a network szisztéma keretében. Ez pedig nem igazán segíti elő egy állam-centrikus és hatalmi politika meghaladást. Így a *funkcionista network integráció* — a tagadhatatlan gazdasági eredményei ellenére — önmagában nem képes meghaladni a klasszikus konföderalizmust. S voltaképpen ez az ASEAN integráció gyenge pontja.

Az ASEAN alapítói a délkelet-ázsiai regionális szervezet elméletének a kialakítása során voltaképpen az európai és a szingapúri állam- és nemzetközi szervezésre vonatkozó teóriákból merítettek. Az amerikai alkotmányos 'elnöki föderális uniót' nem találták vonzóknak. A svájci 1848-as szövetségi tanácsi föderális unió gondolata szintén nem aratott sikert. Az Európai Gazdasági Közösség által képviselt nemzetekfelettséget pedig elvetették. Az alapító okirat (Bangkoki Deklaráció) azt tükrözi, hogy inkább a szuverén államok közötti funkcionista együttműködési szervezet gondolata ragadta meg őket.²⁵ Ezért az ASEAN-t az ENSZ struktúrájával összhangban álló regionális unionista-funkcionista szövetségként szervezték meg, mely a tagállamok szuverenitásán és a funkcionális koordináló irodákon alapul.

Az ASEAN új regionalizmusa tehát eltér az EU új regionalizmusától. Európai szemmel vizsgálva a két integrációt a teoretikus különbség a Jean Monnet — David Mitrany szembenállást tükrözi.²⁶ Az ASEAN új regionalizmusa *unionista-funkcionista*, míg az EU új regionalizmusa három irányzat (klasszikus konföderalista, kormányközi-funkcionista és föderalista-funkcionista) ötvözete, melyben a húzóerőt a határozottan nemzetek feletti föderalista-funkcionista irány jelenti. A különbség a két modellben tehát az állami szuverenitáshoz való viszony terén domborodik ki. Az ASEAN-modell

²⁴ Simon S. C. Tay: ASEAN and East Asia. A New Regionalism. In: Simon S. C. Toy – Jesus P. Estanislao – Hadi Soesastro (eds.) (2001): *Reinventing ASEAN*. Institute of Southeast Asian Studies, Singapore, 213-215.

²⁵ David Mitrany (1966): *A Working Peace System*. Quadrangle Books, Chichago

²⁶ Jean Monnet (1962): A Ferment of Change. *Journal of Common Market Studies*, 1. 1962. 1; David Mitrany (1966): *A Working Peace System*. Quadrangle Books, Chichago

nem nemzetek feletti. Az ASEAN létrehozói nem kívánják megosztani a szuverenitást, és a megosztott szuverenitást nemzetek feletti intézmények kereteiben egyesíteni a szubszidiaritás és a többszintűség elve alapján. Szabad funkcionista láncolatokon keresztül képzelték el a tagállamok közötti együttműködést regionális és nemzeti koordináló szerveken keresztül.

A gazdasági integrációs elméletek közül például a Balassa elmélet²⁷ szerint a délkelet és kelet-ázsiai országok a szabad kereskedelmi övezet kialakításának a fázisában vannak, ami a gazdasági integráció első foka, és a kereskedelem előtt álló akadályok eltávolítása jellemzi. Pontosabban a szabadkereskedelmi övezet nagyrészt már kialakult.²⁸ Az EU ugyanakkor már eltávolította a tagállamok közötti kereskedelmi akadályokat, túljutott a vámunió fokán, létrehozta a közös piacot, megteremtette az egységes piacot és a közös pénznemet (közös kereskedelmi politikát folytat, megvalósult a tagállamok között a termelési tényezők, az áruk, a személyek és a tőke szabad mozgása). Az EU előtt álló kihívás a gazdasági unió építésének fokozatos befejezése. Ez a gazdaságpolitikák nemzetek feletti koordináció és kontroll alatti harmonizálását jelenti az arra hivatott nemzetek feletti intézmények irányításával a szubszidiaritás elve alapján (Európai Bizottság, Európai Parlament, Európai Bíróság). A Balassa-elmélet kritériumai szerint az ázsiai integráció tehát a gazdasági integráció kezdetét jelenti, amikor a nemzetállami vezető elit még őrzi a nemzeti szuverenitással járó privilégiumait, és az abból eredő gazdasági előnyöket. A nemzetközi szervezet pedig gyenge volta miatt nem mer reformokat kezdeményezni. A realista Mitrany funkcionista elmélete is hasonló gyengeségekkel küzd, csak a korabeli brit politika vonatkozásában. Ezért hisznek rendíthetetlenül a klasszikus hatalmi állam szuverenitásának (nemzeti szuverenitás) örök voltában.

Konklúziók

Összefoglalva tehát, az ázsiai integráció és az EU-modell közötti különbségeket, azt lehet mondani, hogy az az *unionista-funkcionalizmus* valamint a *kormányközi-funkcionalizmus* és a *föderalista-funkcionalizmus* közötti különbségeket jeleníti meg, mind a regionális, mind a nemzetközi integráció vonatkozásában. Voltaképpen ez az *Európa-Ázsia integrációs vita* lényege. Az európai integrációs elméletek nézőpontjából Ázsia a modern brit integrációs politikát megfogalmazó Mitrany unionista-funkcionista gazdasági integrációs elmélete nyomában halad, szemben az EU föderalista alapítóinak nemzetek feletti új regionalizmusával. Kérdés most már, hogy egy ázsiai integráció mit tud kihozni a funkcionista elméletből. Az európai integráció ugyanis nem tudott elindulni a funkcionista teória szintjéről. Ugyanakkor az európai integráció számára a funkcionális mellett jelen volt az alkotmányos föderalizmus eszméje is, melyet a Coudenhove-Kalergi által létrehozott Páneurópa Mozgalom, és Spinelli olasz föderalista mozgalma képviselt. A föderalisták jelenléte az európai politikában elősegítette, hogy a Schuman Deklaráció meghaladja a szuverén államok közötti funkcionális egy adott történelmi pillanatban. Jean Monnet a funkcionális a föderalista intézményi szisztémával társította, és létrehozta a föderalista-funkcionális, éppen a Mitrany-elmélet ellenzékeként. Charles de Gaulle pedig később, amikor már megvolt az EGK, egy kompromisszumot hozott létre az európai politikában a nemzetállami szuverenitás

²⁷ Balassa a regionális gazdasági integráció négy fejlődési fokozatát különbözteti meg: szabad kereskedelmi térség; vámunió; közös piac; gazdasági unió, és teljes gazdasági integráció. Béla Balassa (1962): *The Theory of Economic Integration*. George Allen & Unwin, London, 2.

²⁸ Lukács József (2009): *Kísérlet egy integrációra Délkelet-Ázsiában*. Mintául szolgálhat-e Európa, 4.

erősítésére. Ezt pedig a neves föderalista politikus, Spinelli a kormányközi-nemzetkefelettség irányába építette tovább a szubszidiaritás és a többszintűség amerikai föderációból elvonatkoztatott elve által.²⁹ Az európai integráció története voltaképpen egy föderalista célról kötött kormányközi kompromisszumok története. A funkcionalizmus pedig mind a föderalizmussal, mind a kormányköziséggel, mind az unionizmussal (konföderalizmus) társítható.

Felmerül a kérdés, hogy vajon egy ázsiai integráció esetében is előállhat-e egy ilyen sajátos forgatókönyv? Nagyon valószínű, hogy ilyesmi nem lehetséges. Az EU létrejötte egy megismételhetetlen sajátos történet. Miként az EU-modell fejlődése is egy európai történet a nemzeti szuverenitás és a föderalizmus küzdelméről.

Az EU-modell kialakulásának tapasztalatai egy fontos dolgot azonban mutatnak, mely hasznos lehet egy ázsiai integráció számára. Ez pedig egy ázsiai föderáció célja kitűzésének a fontossága. Így a funkcionalizmus nem pusztán az államok szuverenitását megerősítő cél lenne, hanem a föderalizmus eléréséhez vezető módszer is. Különböző ázsiai állam-közi együttműködési elképzelésekkel társulhatna, beleértve a szubszidiaritás és a többszintűség elvét is. Ez beindítana egy ázsiai integrációs politikát. Így egy saját ázsiai modell fejlődne ki a föderalizmus interpretálása körüli politikai játszmákból és a kormányok közötti kompromisszumokból. Egy ilyen szövetségi politika valószínűleg nagyobb védelmet jelentene az államok számára. Mindehhez segítségül szolgálhat a japán és az európai kultúrát ötvöző Richard Coudenhove-Kalergi alkotmányos föderalizmusának az újragondolása.³⁰

Minderre azért lenne szükség, mert ha a korunk zavaros nemzetközi szisztémájában jelenlevő és annak fejlődését befolyásoló államok közötti szövetségek szempontjából megvizsgáljuk a „One World” eszméjéhez, vagyis egy világ-békeszövetséghez, vezető lehetőségeket, akkor a következők derülnek ki: az alkotmányos föderalizmus eszméjét megvalósító USA zárt expanzív világhatalommá vált, melyet az amerikai-univerzalizmus eszméje éltet. Az EU bővítési folyamata az *acquis communautaire* szabályainak adaptálásához kötött. Az ázsiai integráció elutasítja a föderalizmust és ragaszkodik a szuverén nemzetállamisághoz. Illetve az ENSZ struktúrájával összhangban szerveződik, mely egy a második világháborút követő hatalmi kompromisszum eredményeként született meg nyugati/európai túlsúllyal. S mint ilyen a működése lebénítható.

Felmerül a kérdés, hogyan indítható be egy működő békeszisztéma ezekről az alapokról. Az egyetlen megoldásnak a többszintűség gondolata tűnik. Tehát a politikailag kialakított világtársadalom csak mint többszintű kormányzati rendszer képzelhető el, s csak mint ilyen valósítható meg.³¹ Ez lehetővé tenné, hogy mind az USA, mind az EU, mind egy ázsiai föderáció egyezkedni kezdjenek egymással arról, hogy milyen hatásköröket akarnak az ENSZ-re átranzferálni, ahhoz, hogy a világszintű koordinációt igénylő dolgok közös menedzselése megoldódjon. Hogy ez pontosan hogyan oldható meg talán ez jelenti a legnagyobb kihívást a globalizáció békeszövetséggé alakítsa számára.

Egy az ázsiai többszintű föderalista integráció irányába, az ázsiai értékek alapján, tett lépés segítene elindítani az ENSZ reformját a szubszidiaritás elve alapján. Ez

²⁹ Bóka Éva (2008): *Az európai integráció. Elméletek történelmi perspektívában.* Corvina, Budapest

³⁰ Bóka Éva (2001): *Az európai egység gondolat fejlődéstörténete.* Napvilág, Budapest, 159-168, 211-228.

³¹ Jürgen Habermas (2004): *Hat die Konstitutionalisierung des Völkerrechts noch eine Chance?* In: Jürgen Habermas (2004): *Der gespaltene Westen.* Suhrkamp, Frankfurt am Main, 178.

hozzásegítené az emberiséget egy a globalizációhoz szükséges közös morális kódex kialakításához, mely harmonizálja az emberek gondolkodását és cselekvését. Ez pedig elősegítené egy közös értékrend megszületését a globalizáció korában. Ha ugyanis az ázsiai integrációban is megjelenik a többszintűség és/vagy a föderalista funkcionalizmus valamilyen új változata az EU-modellre adott válaszként, az a nemzetközi kapcsolatok új fejezetét fogja jelenteni egy multipoláris világ *békeszövetsége* felé az egység a sokféleségben elve alapján. Valószínűleg jó hatással lesz az EU nemzetekfelettségének a megújítására, és az ENSZ reformjára is. Az európai univerzalizmust egy univerzális univerzalizmus váltja fel. A többszintű új régiók pedig könnyebben lesznek elhelyezhetők az ENSZ megújított struktúrájában.

Mindennek az ellentéte is előfordulhat azonban. Ebben az esetben folytatódik az emberiség történetének hatalmi harcokkal és konfliktusokkal teli zavaros időszaka.

Egy dolog biztos, s ez az, hogy az európai és az ázsiai integráció egymással szoros összefüggésben és kölcsönhatásban van. Meghatározza a nemzetközi szisztéma jövőbeni sorsát és alternatíváit.

A téma nyitott a továbbgondolásra és a vitára.